ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
της 31ης Ιανουαρίου 2002 [1]

1. Με διάταξη της 3ης Ιουνίου 1999, το Gerechtshof te 's-Gravenhage, εφετείο της Χάγης (Κάτω Χώρες), υπέβαλε στο Δικαστήριο δέκα προδικαστικά ερωτήματα [2] σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 2 και 3 της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων [3] (στο εξής: οδηγία περί σημάτων).

I — Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία της κύριας δίκης

2. Στις 2 Απριλίου 1997, η εταιρία Koninklijke KPN Nederland NV (στο εξής: KPN) κατέθεσε στο Γραφείο Σημάτων της Μπενελούξ (Benelux-Merkenbureau, στο εξής: BBM), ως ονομαστικό σήμα, την έκφραση «Postkantoor», για να δηλώσει χαρτί, χαρτόνι, προϊόντα που παρασκευάζονται από τα υλικά αυτά [4] καθώς και διάφορες υπηρεσίες [5]. Στην ολλανδική γλώσσα, postkantoor σημαίνει «ταχυδρομικό γραφείο».

3. Στις 16 Ιουνίου 1997, το BBM κοινοποίησε στην KPN προσωρινή απόφαση περί αρνήσεως καταχωρίσεως, με το αιτιολογικό ότι το σημείο στερείται διακριτικού χαρακτήρα, καθόσον πρόκειται για καθαρώς περιγραφικό σημείο των προϊόντων και υπηρεσιών που υποτίθεται ότι αντιπροσωπεύει.

4. Η KPN άσκησε ένσταση κατά της προσωρινής αρνήσεως καταχωρίσεως και ζήτησε την ανάκληση της αποφάσεως αυτής ή, άλλως, την έναρξη διαπραγματεύσεων ενόψει ενδεχόμενης παραιτήσεως από την προστασία που παρέχει το σήμα για ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες. Επειδή το BBM έκρινε ότι δεν συνέτρεχε κανένας λόγος αναθεωρήσεως της αποφάσεώς του, απέρριψε οριστικά την αίτηση καταχωρίσεως και ενημέρωσε σχετικώς την KPN με έγγραφο της 28ης Ιανουαρίου 1998.

5. Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα εταιρία της κύριας δίκης προσέφυγε στο Gerechtshof ζητώντας του να διατάξει το BBM να προβεί στην καταχώριση του σημείου για όλες τις κλάσεις που αναφέρονται στην αίτηση ή, τουλάχιστον, για εκείνες που θα καθορίσει η απόφαση.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

2 — Με την ίδια απόφαση υποβλήθηκαν δεκαπέντε άλλα ερωτήματα στο Δικαστήριο της Μπενελούξ.

3 — ΕΕ L 40, σ. 1.

4 — Κλάση 16 κατά τον Διακανονισμό της Νίκαιας, της 15ης Ιουνίου 1957, σχετικά με τη διεθνή κατάταξη των προϊόντων και των υπηρεσιών για την κατάθεση των σημάτων, όπως αναθεωρήθηκε και τροποποιήθηκε.

5 — Πρόκειται για υπηρεσίες που εμπίπτουν στις κλάσεις 35, 36, 37, 38, 39, 41 και 42.

6. Με παρεμπίπτουσα απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1998, το Gerechtshof αποφάσισε να συμβουλευθεί τους διαδίκους ως προς τη σκοπιμότητα υποβολής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και στο Δικαστήριο της Μπενελούξ ορισμένων ερωτημάτων σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας περί σημάτων και του ενιαίου νόμου Μπενελούξ περί σημάτων [6] (eenvormige Beneluxwet op de merken, στο εξής: BMW), αντιστοίχως. Τέλος, με απόφαση της 3ης Ιουνίου 1999, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στα δύο προαναφερθέντα Δικαστήρια τα ερωτήματα ως προς τα οποία είχε συμβουλευθεί τους διαδίκους.

II — Τα προδικαστικά ερωτήματα

7. Τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο από το Gerechtshof te 's-Gravenhage είναι τα εξής:

«1) α) Πρέπει το Γραφείο Σημάτων της Μπενελούξ, στο οποίο το Πρωτόκολλο της 2ας Δεκεμβρίου 1992 περί τροποποιήσεως του ενιαίου νόμου Μπενελούξ περί σημάτων (Trb. 1993, 12) ανέθεσε την εξέταση των απολύτων λόγων απαραδέκτου σήματος, οι οποίοι εκτίθενται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της πρώτης οδηγίας 89/104 του Συμβουλίου της ΕΚ, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40), να λάβει υπόψη όχι μόνον το σημείο όπως κατατέθηκε, αλλά και όλα τα ασκούντα επιρροή περιστατικά και όλες τις ασκούσες επιρροή περιστάσεις που γνωρίζει, και μεταξύ αυτών τα περιστατικά και τις περιστάσεις που του γνωστοποίησε ο καταθέσας την αίτηση καταχωρίσεως σήματος (παραδείγματος χάριν ότι πριν από την κατάθεση ο καταθέσας την πιο πάνω αίτηση είχε ήδη χρησιμοποιήσει σε μεγάλη κλίμακα την ένδειξη ως σήμα για τα σχετικά προϊόντα ή ότι από έρευνα προέκυψε ότι η χρήση του σήματος για τα προϊόντα και/ή τις υπηρεσίες που αναφέρει η εν λόγω αίτηση δεν θα μπορέσει να παραπλανήσει το κοινό);

[...]

2) Ισχύει η απάντηση στο [πρώτο] ερώτημα επίσης για την κατά το άρθρο 6 bis, παράγραφος 4, του BMW εκτίμηση του Γραφείου Σημάτων της Μπενελούξ επί του ζητήματος αν οι αντιρρήσεις του κατά της καταχωρίσεως του σήματος αντικρούστηκαν βασίμως από τον καταθέσαντα αίτηση καταχωρίσεως σήματος και για την κατά την ίδια διάταξη του BMW απόφαση του Γραφείου να αρνηθεί εν όλω ή εν μέρει την καταχώριση [7];

3) Ισχύει η απάντηση στο [πρώτο] ερώτημα επίσης για τη δικαστική κρίση

6 — Νόμος της 19ης Μαρτίου 1962, όπως τροποποιήθηκε (*Nederlands Traktatenblad* 1962, αριθ. 58, σ. 11 έως 39, και 1983, αριθ. 187, σ. 2 έως 10).

7 — Ενιαίος νόμος Μπενελούξ περί σημάτων.

επί της κατά το άρθρο 6 ter του BMW προσφυγής;

[...]

4) Περιλαμβάνονται, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων του άρθρου 6 πεντάκις, Β, σημείο 2, της Συμβάσεως των Παρισίων, στα σήματα που κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, αρχή, και στοιχείο γ', της οδηγίας δεν καταχωρίζονται, ή που, κατά την ίδια διάταξη της οδηγίας, αν έχουν καταχωριστεί μπορούν να κηρυχθούν άκυρα, τα σήματα τα οποία αποτελούνται από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προελεύσεως ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας, ακόμη και αν η σύνθεση αυτή δεν είναι η συνήθης ένδειξη που χρησιμοποιείται (πάντοτε ή τις περισσότερες φορές) προς τούτο; Έχει σημασία εν προκειμένω το γεγονός ότι υπάρχουν λίγοι ή αντιθέτως πολλοί ανταγωνιστές που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τέτοιου είδους ενδείξεις [πρβλ. την απόφαση του Δικαστηρίου Μπενελούξ της 19ης Ιανουαρίου 1981, Ferrero & Co SpA κατά Alfred Ritter, Schokoladefabrik GmbH (Kinder), NJ 1981, σ. 294];

Ασκεί επίσης επιρροή το άρθρο 13 C του BMW, το οποίο ορίζει ότι το δικαίωμα επί σήματος που έχει συνταχθεί σε μια από τις εθνικές ή τοπικές γλώσσες της επικράτειας της Μπενελούξ εκτείνεται αυτοδικαίως στις μεταφράσεις σε άλλη από τις γλώσσες αυτές;

[...]

5) α) Πρέπει, για να κριθεί αν σημείο αποτελούμενο από μια (νέα) λέξη που συνίσταται από στοιχεία τα οποία, λαμβανόμενα χωριστά, στερούνται οποιουδήποτε διακριτικού χαρακτήρα ως προς τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που αφορά η αίτηση καταχωρίσεως σήματος, εμπίπτει στον ορισμό του σήματος που δίδεται από το άρθρο 2 της οδηγίας (και από το άρθρο 1 του BMW), να θεωρηθεί ότι μια τέτοια (νέα) λέξη έχει κατ' αρχήν διακριτικό χαρακτήρα;

β) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, πρέπει τότε να θεωρηθεί ότι μια τέτοια λέξη στερείται κατ' αρχήν διακριτικού χαρακτήρα [μη λαμβανομένου υπόψη του διακριτικού χαρακτήρα που αποκτάται με τη χρήση (inburgering)] και ότι τα πράγματα έχουν άλλως μόνον όταν, λόγω συντρεχουσών περιστάσεων, ο όλος συνδυασμός είναι κάτι παραπάνω από το άθροισμα των στοιχείων;

Έχει εν προκειμένω σημασία το γεγονός ότι η ένδειξη αποτελεί τον μοναδικό τρόπο, ή τουλάχιστον ένα συνήθη τρόπο, να δηλωθεί η σχετική ιδιότητα ή ο συνδυασμός των σχετικών ιδιοτήτων ή το γεγονός ότι υφίστανται προς τούτο συνώνυμα τα οποία ευλόγως μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή το γεγονός ότι η λέξη δηλώνει ουσιώδη, από εμπορικής απόψεως, ή μάλλον παρεπόμενη ιδιότητα του προϊόντος ή της υπηρεσίας;

Έχει περαιτέρω σημασία το γεγονός ότι κατά το άρθρο 13 C του BMW το δικαίωμα επί σήματος συνταχθέντος σε μια από τις εθνικές ή τοπικές γλώσσες της επικράτειας της Μπενελούξ καλύπτει αυτοδικαίως τη μετάφραση σε άλλη από τις γλώσσες αυτές;

[...]

6) Αρκεί απλώς και μόνον το γεγονός ότι μια περιγραφική ένδειξη κατατέθηκε συγχρόνως ως σήμα για προϊόντα και/ή υπηρεσίες για τα οποία η ένδειξη δεν είναι περιγραφική, για να μπορέσει να θεωρηθεί ότι η ένδειξη έχει ως εκ τούτου διακριτικό χαρακτήρα για τα προϊόντα αυτά και/ή τις υπηρεσίες αυτές [παραδείγματος χάριν, η ονομασία Postkantoor (ταχυδρομικό γραφείο) για έπιπλα];

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, πρέπει, για να κριθεί αν μια τέτοια περιγραφική ένδειξη έχει διακριτικό χαρακτήρα για τέτοια προϊόντα και/ή τέτοιες υπηρεσίες, να ληφθεί υπόψη το ενδεχόμενο όπως το κοινό (ή μέρος του κοινού), εν όψει του περιγραφικού στοιχείου ή των περιγραφικών στοιχείων της ενδείξεως αυτής, δεν εκλάβει την ένδειξη αυτή ως διακριτικό σημείο όλων των εν λόγω προϊόντων ή υπηρεσιών ή μέρους αυτών;

7) α) Αφότου τα κράτη της Μπενελούξ επέλεξαν όπως το Γραφείο Σημάτων της Μπενελούξ εξετάζει τις αιτήσεις καταχωρίσεως σήματος πριν προβεί στην καταχώριση των σημάτων, η πολιτική που το Γραφείο Σημάτων της Μπενελούξ ακολουθεί κατά την εξέταση βάσει του άρθρου 6 bis του BMW είναι (πρέπει να είναι), σύμφωνα με τα κοινά σχόλια των κυβερνήσεων, "προσεκτική και συγκρατημένη πολιτική, η οποία να λαμβάνει υπόψη κάθε συμφέρον της οικονομικής ζωής και να έχει αποκλειστικώς ως σκοπό να διορθώνονται ή να απορρίπτονται οι προδήλως απαράδεκτες αιτήσεις καταχωρίσεως σήματος": Ασκεί τούτο επιρροή επί των απαντήσεων στα ανωτέρω ερωτήματα;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, βάσει ποίων κανόνων πρέπει να εκτιμάται αν μια αίτηση είναι "προδήλως απαράδεκτη";

Λαμβάνεται ως δεδομένο ότι, σε μια δικαστική διαδικασία ακυρώσεως σήματος (η οποία μπορεί να κινηθεί μετά την καταχώριση του σήματος),

δεν απαιτείται, πέραν της ακυρότητας της ενδείξεως η οποία κατατέθηκε ως σήμα, η εν λόγω ένδειξη να είναι "προδήλως απαράδεκτη".

[...]

8) α) Συμβιβάζεται με την οικονομία της οδηγίας και της Συμβάσεως των Παρισίων η καταχώριση μιας ενδείξεως για ορισμένα προϊόντα ή ορισμένες υπηρεσίες με περιορισμό της καταχωρίσεως στα προϊόντα και στις υπηρεσίες που δεν έχουν μία ή περισσότερες ιδιότητες (παραδείγματος χάριν, η κατάθεση της ονομασίας Postkantoor για τις υπηρεσίες: διαφήμιση μέσω ταχυδρομείου και έκδοση γραμματόσημων "στο μέτρο που δεν έχουν σχέση με ταχυδρομικό γραφείο");

[...]

9) Έχει σημασία για την απάντηση στα ερωτήματα το γεγονός ότι παρεμφερής ένδειξη καταχωρίστηκε σε άλλο κράτος μέλος ως σήμα για ομοειδή προϊόντα ή ομοειδείς υπηρεσίες;»

III — Το νομικό πλαίσιο

1) *Η διεθνής προστασία των σημάτων*

8. Όπως οι άλλες μορφές της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, τα σήματα απολαύουν ευρύτατης διεθνούς προστασίας εδώ και έναν αιώνα, εφόσον αυτή ανάγεται στη Σύμβαση των Παρισίων για τη βιομηχανική ιδιοκτησία (στο εξής: η Σύμβαση των Παρισίων), που υπογράφηκε στις 20 Μαρτίου 1883 [8], μεταξύ άλλων, και από όλα τα κράτη μέλη [9].

9. Έχω ήδη επισημάνει με άλλη ευκαιρία ότι η πρώτη διάταξη της Συμβάσεως αφορά τη δημιουργία της Ενώσεως για την προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας (άρθρο 1, παράγραφος 1), που είναι ευρύτερα γνωστή υπό την επωνυμία Ένωση των Παρισίων. Η Σύμβαση αυτή καθιερώνει ένα πλαίσιο αναφοράς που πρέπει να τηρήσουν τα συμβαλλόμενα κράτη στη νομοθεσία τους καθώς και

8 — Η σύμβαση συμπληρώθηκε όσον αφορά τα σήματα με τους δύο Διακανονισμούς της Μαδρίτης του 1891, εκ των οποίων ο ένας αφορά τις κυρώσεις για εσφαλμένες ή παραπλανητικές ενδείξεις προελεύσεως και ο άλλος τη διεθνή καταχώριση των σημάτων, καθώς και από τη Συνθήκη για το Δίκαιο των Σημάτων του 1994 και από τον Διακανονισμό της Νίκαιας που παρατέθηκε στην υποσημείωση 4.

9 — Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών προσχώρησε στη Σύμβαση στις 7 Ιουλίου 1884.

στις συμφωνίες και συνθήκες που συνάπτουν μεταξύ τους (άρθρα 25 και 19) [10].

10. Στο διατακτικό της Συμβάσεως, το οποίο ρυθμίζει τη διεθνή προστασία των διαφόρων μορφών της βιομηχανικής ιδιοκτησίας (άρθρα 1 έως 11), τα άρθρα που σκοπούν στην προστασία των σημάτων διακρίνονται από τον αριθμό τους. Μεταξύ αυτών υπάρχει το άρθρο 6 πεντάκις, Β, το οποίο ορίζει τα εξής:

«Η άρνηση καταχωρίσεως ή η ακύρωση των βιομηχανικών ή εμπορικών σημάτων που αφορά το παρόν άρθρο επιτρέπεται μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[...]

2. όταν στερούνται παντελώς διακριτικού χαρακτήρα ή συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν, στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης των προϊόντων ή του χρόνου παραγωγής, ή έχουν καταστεί συνήθη στην καθημερινή γλώσσα ή στη θεμιτή και πάγια πρακτική του εμπορίου της χώρας όπου ζητείται η προστασία·

[...]»

11. Η παράγραφος 1 του σημείου Γ της διατάξεως αυτής προβλέπει ότι, «για να κριθεί αν το σήμα μπορεί να προστατευθεί, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη όλες οι πραγματικές περιστάσεις, ιδίως η διάρκεια της χρήσεως του σήματος ».

2) *Τα σήματα στο κοινοτικό δίκαιο*

A — Η Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

12. Το άρθρο 30 ΕΚ ορίζει τα εξής:

«Οι διατάξεις των άρθρων 28 και 29 δεν αντιτίθενται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς εισαγωγών, εξαγωγών ή διαμετακομίσεων που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας ηθικής, δημοσίας

10 — Βλ. τις προτάσεις της 18ης Ιανουαρίου 2001 στην υπόθεση Merz & Krell (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2001, C-517/99, Συλλογή 2001, σ. I-6959), ειδικότερα το σημείο 6. Το άρθρο 2, παράγραφος 1 της συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου, η οποία έχει προσαρτηθεί στη συμφωνία περί ιδρύσεως του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, που καταρτίσθηκε στο Μαρακές στις 15 Απριλίου 1994 (ΕΕ L 336, σ. 214 έως 223), προβλέπει ότι, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τα σήματα, τα κράτη μέλη πρέπει να εφαρμόζουν τα άρθρα 1 έως 12 και το άρθρο 19 της Συμβάσεως των Παρισίων.

τάξεως, δημοσίας ασφαλείας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων και των ζώων ή προφυλάξεως των φυτών, προστασίας των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία, ή προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας. Οι απαγορεύσεις ή οι περιορισμοί αυτοί δεν δύνανται πάντως να αποτελούν ούτε μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.»

Β — Η οδηγία περί σημάτων

13. Σκοπός της πρώτης οδηγίας είναι η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων ενόψει της δημιουργίας και της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Πάντως, η εναρμόνιση που επιδιώκει είναι απλώς μερική, οπότε η επέμβαση του κοινοτικού νομοθέτη περιορίζεται στα σήματα που έχουν καταχωρισθεί και αφήνει στα κράτη μέλη πλήρη ελευθερία να καθορίσουν τις διαδικαστικές διατάξεις που αφορούν την καταχώριση, την έκπτωση ή την ακυρότητα των σημάτων που έχουν ήδη καταχωρισθεί [11].

11 — Βλ. την πρώτη, την τρίτη, την τέταρτη και την πέμπτη αιτιολογική σκέψη καθώς και το άρθρο 1 της οδηγίας.

14. Το άρθρο 2 ορίζει τα σημεία που μπορούν να αποτελέσουν σήμα:

«Το σήμα μπορεί να συνίσταται από οποιαδήποτε σημεία επιδεχόμενα γραφικής παράστασης, ιδίως δε από λέξεις, συμπεριλαμβανομένου του ονόματος προσώπων, από εικόνες, γράμματα, αριθμούς, το σχήμα του προϊόντος ή της συσκευασίας του, εφόσον τα σημεία αυτά μπορούν από τη φύση τους να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από τα αντίστοιχα άλλων επιχειρήσεων.»

15. Το άρθρο 3 της οδηγίας απαριθμεί τις περιπτώσεις απαραδέκτου ή ακυρότητας του σήματος:

«1. Δεν καταχωρούνται ή, εάν έχουν καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα:

α) τα σημεία από τα οποία δεν δύναται να συνίσταται ένα σήμα·

β) τα σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα·

γ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας·

δ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις τα οποία έχουν καταστεί συνήθη στην καθημερινή γλώσσα ή στη θεμιτή και πάγια πρακτική του εμπορίου·

[...]

3. Ένα σήμα γίνεται δεκτό προς καταχώριση ή δεν κηρύσσεται άκυρο κατ' εφαρμογή της παραγράφου 1, στοιχεία β), γ) ή δ), εφόσον, πριν από την ημερομηνία της αίτησης καταχώρισης και μετά από τη χρήση που του έχει γίνει, απέκτησε διακριτικό χαρακτήρα. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να προβλέπουν ότι η παρούσα διάταξη εφαρμόζεται επίσης εφόσον ο διακριτικός χαρακτήρας αποκτήθηκε μετά την αίτηση καταχώρισης ή μετά την καταχώριση.

[...]»

16. Το άρθρο 5 ρυθμίζει τα δικαιώματα του δικαιούχου του σήματος ως εξής:

«1. Το καταχωρισμένο σήμα παρέχει στον δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα. Ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του:

α) σημείο πανομοιότυπο με το σήμα για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες με εκείνες για τις οποίες το σήμα έχει καταχωριστεί·

β) σημείο για το οποίο, λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητάς του με το σήμα και της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού, συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου συσχέτισης του σημείου με το σήμα.

2. Ένα κράτος μέλος μπορεί επίσης να προβλέπει ότι ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του, σημείο πανομοιότυπο ή παρόμοιο με το σήμα, για προϊόντα ή υπηρεσίες μη παρόμοιες με εκείνες για τις οποίες το

σήμα έχει καταχωριστεί, αν αυτό χαίρει φήμης μέσα στο κράτος μέλος και η χρησιμοποίηση του σημείου, χωρίς νόμιμη αιτία, θα επέφερε, αχρεωστήτως, όφελος από τον διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη του σήματος ή θα ήταν βλαπτική για τον εν λόγω διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη.

[...]»

17. Το άρθρο 6 περιορίζει τα δικαιώματα που παρέχονται στον δικαιούχο του σήματος, καθόσον ορίζει τα εξής:

«1. Το δικαίωμα που παρέχει το σήμα δεν επιτρέπει στον δικαιούχο του να απαγορεύει στους τρίτους να χρησιμοποιούν στις συναλλαγές [...]:

[...]

β) ενδείξεις περί το είδος, την ποιότητα, την ποσότητα, τον προορισμό, την αξία, τη γεωγραφική προέλευση, τον χρόνο παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλα χαρακτηριστικά τους

[...]»

Γ — Ο κανονισμός περί κοινοτικού σήματος

18. Στις 20 Δεκεμβρίου 1993, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΚ) 40/94 για το κοινοτικό σήμα [12] (στο εξής: κανονισμός), προκειμένου, όπως ήδη υπογράμμισα στις προτάσεις που παρέθεσα λίγο παραπάνω, η κοινοτική αγορά να έχει συνθήκες ανάλογες με εκείνες που επικρατούν σε μια εθνική αγορά και ειδικότερα συνθήκες οι οποίες, από νομικής απόψεως, «[...] επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να προσαρμόζουν ευθύς εξαρχής την παραγωγή και τη διανομή των προϊόντων ή την παροχή των υπηρεσιών στις διαστάσεις της Κοινότητας [...]» [13]. Πρόκειται για τη θέσπιση «[...] σημάτων διεπομένων από ενιαίο κοινοτικό δίκαιο το οποίο θα εφαρμόζεται άμεσα, σε όλα τα κράτη μέλη» [14]. Ο σκοπός αυτός πρέπει να επιτευχθεί χωρίς το κοινοτικό δίκαιο περί σημάτων να αντικαθιστά τα δίκαια περί σημάτων των κρατών μελών [15].

19. Ο κανονισμός χρησιμοποιεί την ίδια μέθοδο με την πρώτη οδηγία περί σημάτων και αρχίζει με τον ορισμό των σημείων που μπορούν να αποτελέσουν κοινοτικό σήμα (άρθρο 4) πριν διατυπώσει τους λόγους αρνήσεως καταχωρίσεως (άρθρα 7 και 8). Ομοίως, ο κανονισμός καθορίζει τα δικαιώματα που παρέχει το σήμα (άρθρο 9) και τα όριά τους (άρθρο 12).

12 — ΕΕ L 11, σ. 1.

13 — Πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού.

14 — Τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού.

15 — Πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού.

3) *Τα σήματα στην οικονομική Ένωση Μπενελούξ*

20. Για να προωθήσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων μεταξύ των αντιστοίχων εδαφών τους, τα τρία κράτη μέλη της οικονομικής Ενώσεως Μπενελούξ υπέγραψαν στις 19 Μαρτίου 1962 μια σύμβαση περί σημάτων [16] με την οποία ανέλαβαν τη δέσμευση να εισαγάγουν στις αντίστοιχες νομοθεσίες τους τον BMW που έχει προσαρτηθεί στη σύμβαση αυτή.

21. Η σύμβαση, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1969, δημιούργησε νέα διοίκηση, το Benelux-BBM (Γραφείο Σημάτων Μπενελούξ, στο εξής: BBM), με έδρα τη Χάγη, το οποίο είναι επιφορτισμένο με τη διασφάλιση της εφαρμογής του νόμου και των εκτελεστικών διατάξεων αυτού. Η ερμηνεία του εν λόγω νομικού κειμένου ανήκει στα δικαιοδοτικά όργανα των τριών κρατών μελών της Μπενελούξ και, με την προδικαστική παραπομπή, στο Δικαστήριο που φέρει το ίδιο όνομα [17].

22. Για να προσαρμόσουν τη νομοθεσία τους στην οδηγία περί σημάτων και να τη συμπληρώσουν με τις σχετικές διατάξεις περί του κοινοτικού σήματος, το Βασίλειο του Βελγίου, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου και το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υπέγραψαν στις 2 Δεκεμβρίου 1992 ένα πρωτόκολλο του οποίου το αντικείμενο ήταν η τροποποίηση του BMW [18]. Σύμφωνα με το άρθρο 8, το πρωτόκολλο και οι τροποποιήσεις που επέφερε στον BMW τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1996.

23. Στο σημείο I, παράγραφος 6, τελευταίο εδάφιο, του κοινού σχολίου τους επί του πρωτοκόλλου, οι οικείες κυβερνήσεις δηλώνουν ότι «η πολιτική ελέγχου του BBM [...] θα πρέπει να είναι μια πολιτική συνέσεως και αυτοσυγκρατήσεως, λαμβανομένων υπόψη όλων των συμφερόντων της οικονομικής ζωής και με αποκλειστικό σκοπό τη διόρθωση ή την άρνηση των προδήλως απαράδεκτων καταθέσεων. Δεν αμφισβητείται ότι ο έλεγχος θα παραμείνει εντός των ορίων που χάραξε η νομολογία που παγιώθηκε εντός της Μπενελούξ, ειδικά αυτή του Δικαστηρίου της Μπενελούξ».

24. Το άρθρο 1 του BMW της Μπενελούξ ορίζει τα εξής:

«Θεωρούνται ως ατομικά σήματα οι επωνυμίες, τα σχέδια, τα αποτυπώματα, οι σφραγίδες, τα γράμματα, οι αριθμοί, οι διασχηματισμοί προϊόντων ή συσκευασιών και κάθε άλλο σημείο που χρησιμοποιείται προς διάκριση των προϊόντων επιχειρήσεως.

16 — *Nederlands Traktatenblad* 1962, αριθ. 58, σ. 1 έως 9.

17 — Βλ. το άρθρο 10. Το Δικαστήριο Μπενελούξ, το οποίο συστάθηκε στις 31 Μαρτίου 1965 και άρχισε να λειτουργεί πραγματικά την 1η Ιανουαρίου 1974, επιτελεί, στο έδαφος που υπάγεται στη δικαιοδοσία του, την ίδια λειτουργία με το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σε κοινοτικό επίπεδο, δηλαδή ερμηνεύει τις διατάξεις του ενιαίου δικαίου της Μπενελούξ απαντώντας σε προδικαστικά ερωτήματα που διατυπώνουν τα τρία κράτη μέλη. Η εν λόγω ομοιότητα της λειτουργίας επισημάνθηκε ήδη από τον γενικό εισαγγελέα F. Jacobs στις προτάσεις που ανέπτυξε στις 29 Απριλίου 1997, στην υπόθεση C-337/95, Parfums Christian Dior (Συλλογή 1997, σ. I-6013, σημεία 13 και 26).

18 — *Nederlands Traktatenblad* 1993, αριθ. 12, σ. 1 έως 12.

Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως σήματα οι διασχηματισμοί οι οποίοι επιβάλλονται από την ίδια τη φύση του προϊόντος και οι οποίοι επηρεάζουν τη θεμελιώδη αξία του ή παράγουν βιομηχανικά αποτελέσματα.»

25. Το άρθρο 6 bis ορίζει τα εξής:

«1. Το Γραφείο Σημάτων της Μπενελούξ δεν καταχωρεί ένα σημείο όταν θεωρεί ότι:

a) το σημείο που κατατέθηκε δεν αποτελεί σήμα υπό την έννοια του άρθρου 1, ιδίως λόγω της παντελούς ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα που προβλέπεται από το άρθρο 6 πεντάκις, Β, σημείο 2, της Συμβάσεως των Παρισίων·

[...]

2. Η άρνηση καταχωρίσεως πρέπει να αφορά ολόκληρο το σημείο που αποτελεί το σήμα. Δύναται να περιοριστεί σε ένα ή περισσότερα από τα προϊόντα για τα οποία προορίζεται το σήμα.

3. Το Γραφείο Σημάτων της Μπενελούξ πληροφορεί αμελλητί και εγγράφως τον αιτούνται για την πρόθεση του Γραφείου να αρνηθεί εν όλω ή εν μέρει την καταχώριση, του εκθέτει τους σχετικούς λόγους και του παρέχει τη δυνατότητα να απαντήσει εντός προθεσμίας που θα καθοριστεί με εκτελεστικό διάταγμα.

4. Εάν οι αντιρρήσεις του Γραφείου Σημάτων της Μπενελούξ κατά της καταχωρίσεως δεν αρθούν εντός της ταχθείσας προθεσμίας, το σήμα δεν καταχωρείται εν όλω ή εν μέρει. Το Γραφείο Σημάτων ενημερώνει αμελλητί και εγγράφως τον αιτούντα εκθέτοντας τους λόγους της αρνήσεως και υπενθυμίζοντας το κατά το άρθρο 6 ter μέσο δικαστικής προστασίας κατά της αποφάσεως αυτής.»

26. Η διάταξη αυτή ορίζει ότι «ο αιτών δύναται, εντός δύο μηνών από την κατά το άρθρο 6 bis, παράγραφος 4, ανακοίνωση, να ασκήσει ενώπιον του Cour d'appel των Βρυξελλών, του Gerechtshof της Χάγης ή του Cour d'appel του Λουξεμβούργου προσφυγή με αντικείμενο να διαταχθεί η καταχώριση».

27. Το άρθρο 13 C ορίζει ότι το αποκλειστικό δικαίωμα επί σήματος διατυπωμένου σε μια από τις εθνικές ή τοπικές γλώσσες της επικράτειας της Μπενελούξ «καλύπτει αυτοδικαίως τις μεταφράσεις στην άλλη από τις γλώσσες αυτές».

IV — Ανάλυση των προδικαστικών ερωτημάτων

1) *Εισαγωγή*

28. Προκαλεί ανησυχία το γεγονός ότι ένα δικαστήριο με αναγνωρισμένη δικαιο-

δοσία μπορεί να έχει τόσες αμφιβολίες ως προς την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων περί σημάτων. Φαίνεται ότι υπάρχει σημαντική διαστρέβλωση του συστήματος, διότι είναι δύσκολο να γίνει δεκτό ότι υπάρχουν τόσο σημαντικές παραλείψεις στο έργο του νομοθέτη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ή ότι οι υπεύθυνοι για την εφαρμογή του δεν κατανοούν τη λειτουργία του. Εν πάση περιπτώσει, το Δικαστήριο θα πρέπει να συμπληρώσει και να διευκολύνει το έργο των άλλων εντός του ερμηνευτικού πλαισίου που του διαμορφώνει το άρθρο 234 ΕΚ.

2) *Τα κριτήρια ερμηνείας*

29. Στις προπαρατεθείσες προτάσεις στην υπόθεση Mertz & Krell υπογράμμισα την ιδιαίτερη δομή της κοινοτικής νομοθεσίας περί σημάτων [19], που αποτελείται, όπως περίπου ένα κρεμμύδι, από διαφορετικά στρώματα που αλληλεπικαλύπτονται. Το πρώτο στρώμα, αποκλειστικά εσωτερικό, είναι το πεδίο του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Το δεύτερο στρώμα αποτελείται από τις νομοθεσίες των κρατών μελών, εναρμονισμένες δυνάμει της οδηγίας περί σημάτων. Στο τρίτο και τελευταίο στρώμα βρίσκονται οι διεθνείς δεσμεύσεις που έχουν αναλάβει όλα τα κράτη μέλη στον τομέα των σημάτων.

30. Εν προκειμένω, υπάρχει ένα πρόσθετο στρώμα, το οποίο παρεισέφρησε μεταξύ των δύο τελευταίων, δηλαδή η ενιαία νομοθεσία της Μπενελούξ για την εν λόγω μορφή βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Τα τρία κράτη μέλη της οικονομικής αυτής ενώσεως ενοποίησαν τις έννομες τάξεις τους όσον αφορά τα σήματα, αλλά τις εναρμόνισαν επίσης με αυτές των άλλων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, προσαρμόζοντας τον BMW στην οδηγία περί σημάτων και, πράγμα αυτονόητο, το έπραξαν τηρώντας τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση των Παρισίων.

31. Επομένως, οι διατάξεις της οδηγίας στις οποίες αναφέρονται τα ερωτήματα που υπέβαλε το Gerechtshof πρέπει να ερμηνευθούν υπό το πρίσμα της ολοκληρώσεως, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των κανόνων οι οποίοι, εντός της κοινοτικής έννομης τάξεως, έχουν ως αντικείμενο τα σήματα.

32. Στο πλαίσιο αυτό, δεν πρέπει να λησμονείται ο λόγος υπάρξεως του δικαίου των σημάτων, ο οποίος έγκειται απλώς στην εγγύηση που παρέχει στον καταναλωτή ή στον τελικό χρήστη σε σχέση με την προέλευση του προϊόντος ή της υπηρεσίας που καλύπτονται από το διακριτικό σημείο, αφού του δίνει τη δυνατότητα να διακρίνει, χωρίς κίνδυνο συγχύσεως, το προϊόν αυτό ή την υπηρεσία αυτή από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που έχουν άλλη προέλευση και συμβάλλει κατά τον τρόπο αυτόν στην καθιέρωση συστήματος πραγματικού ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς [20]. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, το σήμα παρέχει στον δικαιούχο του μια δέσμη δικαιωμάτων και ευχερειών που πρέπει να εξετασθούν σε συνάρτηση με τον τελικό

19 — Βλ. τα σημεία 23 έως 29 των προτάσεων αυτών.

20 — Βλ. τις αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1990, C-10/89, HAG GF (Συλλογή 1990, σ. I-3711, σκέψη 14), και της 11ης Νοεμβρίου 1997, C-349/95, Loendersloot (Συλλογή 1997, σ. I-6227, σκέψη 24).

αυτόν σκοπό. Τα νομικά πλεονεκτήματα που παρέχει το σήμα στον δικαιούχο του σκοπούν στο να μπορεί ο καταναλωτής να διακρίνει το προϊόν ή την υπηρεσία που αντιπροσωπεύει το σήμα από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες άλλης προελεύσεως. Ως τέτοια, τα πλεονεκτήματα που παρέχει το σήμα μπορούν να αποτελέσουν το αντικείμενο περιορισμών οι οποίοι στηρίζονται κυρίως στο δημόσιο συμφέρον να διατηρηθούν ορισμένες ονομασίες στη διάθεση όσο το δυνατόν ευρύτερου κύκλου ενδιαφερομένων («επιταγή της διαθεσιμότητας»).

33. Τέλος, η σχέση μεταξύ των δικαιωμάτων που παρέχει η κατοχή ενός καταχωρισμένου σήματος και του ιδίου του σήματος έχει εργαλειακό χαρακτήρα. Για τον λόγο αυτόν, προκειμένου να καθοριστεί το ακριβές περιεχόμενο του αποκλειστικού δικαιώματος που αναγνωρίζεται στον δικαιούχο του σήματος, πρέπει να ληφθεί υπόψη η βασική λειτουργία του σήματος[21].

3) *Η φύση της εκτιμήσεως του διακριτικού χαρακτήρα* (πρώτο ερώτημα, στοιχείο α', δεύτερο, τρίτο, έκτο ερώτημα, όγδοο ερώτημα υπό στοιχείο α', και ένατο ερώτημα)

34. Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί ποιο χαρακτήρα πρέπει να λάβει η νομική εκτίμηση της ικανότητας ενός σημείου να αποτελέσει σήμα.

35. Πρώτον (πρώτο ερώτημα, στοιχείο ά, δεύτερο και τρίτο ερώτημα), το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να πληροφορηθεί με λεπτομέρειες αν η ικανότητα ενός σημείου να αποτελέσει σήμα πρέπει να εκτιμηθεί αφηρημένα ή σε σχέση με τις συγκεκριμένες συνθήκες της υποθέσεως. Συναφώς, αναφέρει το γεγονός ότι, πριν από την κατάθεση, ο αιτών είχε χρησιμοποιήσει το σημείο σε ευρεία κλίμακα ως σήμα για τα ίδια προϊόντα ή ότι από έρευνα προέκυψε ότι, όσον αφορά τα προαναφερθέντα προϊόντα και υπηρεσίες, το σημείο μπορεί να παραπλανήσει το κοινό.

36. Κατ' αρχάς, πρέπει να μη ληφθεί υπόψη η διατύπωση του Gerechtshof, το οποίο παραπέμπει στα ειδικά στάδια της διαδικασίας που ισχύει στο εσωτερικό δίκαιο: πρώτη εξέταση που πραγματοποιεί το BBM (πρώτο ερώτημα, στοιχείο α'), εκτίμηση —πάντοτε από τον ίδιο οργανισμό— των αντιρρήσεων του αιτούντος (δεύτερο ερώτημα) και μεταγενέστερος δικαστικός έλεγχος (τρίτο ερώτημα). Όσον αφορά τη συγκεκριμένη οργάνωση της διαδικασίας καταχωρίσεως, η οδηγία περί σημάτων δεν αναφέρει τίποτα σχετικώς και διακηρύσσει, αντιθέτως, την πλήρη ελευθερία των κρατών μελών στον τομέα αυτόν[22]. Η απάντηση του Δικαστηρίου θα πρέπει, κατά συνέπεια, να αναφέρεται στην εξέταση που πραγματοποίησε η «αρμόδια αρχή βάσει του εσωτερικού δικαίου».

37. Για παρεμφερείς λόγους, δεν πρέπει επίσης να αποδοθεί ειδική σημασία στην αποκλειστική παραπομπή στους «απόλυ-

21 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση HAG GF, σκέψη 14 στο τέλος.

22 — Πέμπτη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου.

τους λόγους ακυρότητας [...] οι οποίοι εκτίθενται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της [...] οδηγίας». Καίτοι είναι αληθές ότι η εξέταση της πρώτης από τις προϋποθέσεις στις οποίες αναφέρεται το εθνικό δικαιοδοτικό όργανο στηρίζεται, στα πλαίσια της οικονομίας του κοινοτικού κανόνα, στους απόλυτους λόγους ακυρότητας, η εξέταση της δεύτερης —που ανάγεται στον κίνδυνο πλάνης ή συγχύσεως— εμπίπτει στην κατηγορία των σχετικών λόγων, του άρθρου 4. Εν πάση περιπτώσει —και επιμένω στο σημείο αυτό— επειδή η οδηγία είναι ουδέτερη σε σχέση με τις διαδικαστικές επιλογές των κρατών μελών, τίποτε δεν απαγορεύει σε μια έννομη τάξη να προβλέπει την ταυτόχρονη εξέταση των δύο ζητημάτων. Η απάντηση του Δικαστηρίου θα πρέπει να λάβει υπόψη το γεγονός αυτό.

38. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η εκτίμηση των αναγκαίων προϋποθέσεων για την πρόσβαση στην προστασία που απορρέει από το σήμα πρέπει —θεμελιωδώς— να έχει συγκεκριμένο χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι πρέπει να λαμβάνει υπόψη πραγματικά περιστατικά πάσης φύσεως, όπως αυτό προκύπτει προδήλως από την άνευ όρων εντολή που περιλαμβάνεται στο άρθρο 6 πεντάκις, Γ, παράγραφος 1, της Συμβάσεως των Παρισίων [23].

39. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας περί σημάτων, το οποίο παραπέμπει στις διατάξεις του άρθρου 2, η αρμόδια αρχή κατά το αντίστοιχο διαδικαστικό στάδιο πρέπει να λάβει υπόψη το κατά πόσον, εκτός του ότι μπορεί από τη φύση του να διακρίνει προϊόντα και υπηρεσίες, το σημείο που αποτελεί το αντικείμενο της αιτήσεως καταχωρίσεως είναι δεκτικό γραφικής παραστάσεως. Προκειμένου, όπως στη διαδικασία της κύριας δίκης, περί λεκτικών σημείων, είναι δύσκολο να θεωρηθεί ότι μπορεί να συμβαίνει κάτι διαφορετικό [24]. Μόνη η εξέταση αυτή μπορεί να έχει αφηρημένο χαρακτήρα.

40. Στο αμέσως επόμενο στάδιο, η αρμόδια αρχή πρέπει να εξετάσει αν το σημείο πληροί τις απαιτούμενες από τα στοιχεία β', γ' και δ' του άρθρου 3, παράγραφος 1, προϋποθέσεις, δηλαδή αν παρέχει τη δυνατότητα διαφοροποιήσεως των επιμάχων προϊόντων ή υπηρεσιών και αν δεν είναι περιγραφικό ή γενικό σε σχέση με τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες. Εκάστη των προϋποθέσεων αυτών είναι ανεξάρτητη από τις άλλες και απαιτεί χωριστή εξέταση, έστω και αν, στην πράξη, τα ίδια σημεία μπορούν συχνά να συνδεθούν με πλείονες από τις περιπτώσεις αυτές [25]. Πρέπει επίσης να καθοριστεί αν, παρά την έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα υπό την έννοια των τριών στοιχείων της προπαρατεθείσας διατάξεως, το σημείο έχει αποκτήσει διακριτικό χαρακτήρα λόγω της χρήσεως, όπως προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας περί σημάτων.

Από τη διάταξη αυτή συνάγεται ότι τα σημεία που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις των τριών στοιχείων β', γ' και δ' έχουν

23 — Βλ. το σημείο 11 ανωτέρω.

24 — Δεν ισχύει το ίδιο για άλλα φαινόμενα που είναι αισθητά όπως οι οσμές, οι οποίες δεν είναι δεκτικές γραφικής παραστάσεως (βλ. συναφώς τις προτάσεις που ανέπτυξα στις 6 Νοεμβρίου 2001 στην υπόθεση C-273/00, Sieckmann, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2002, Συλλογή 2002, σ. I-11737, σ. I-11739).

25 — Όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της, ένα περιγραφικό σημείο στερείται γενικώς διακριτικού χαρακτήρα υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β'.

«διακριτικό χαρακτήρα». Είναι ανεπιτυχής αυτή η πολυσημία του νομοθέτη, που οδηγεί στη διάκριση μεταξύ ενός χαρακτήρα «κατάλληλου να διακρίνει» ή ενός δυνάμει διακριτικού χαρακτήρα (άρθρο 2), ενός συγκεκριμένου διακριτικού χαρακτήρα (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β') και ενός διακριτικού χαρακτήρα ως κατηγορία (άρθρο 3, παράγραφος 3), πράγμα που εντείνει περισσότερο τις αισθητές δυσχέρειες εννοιολογικής οριοθετήσεως.

Η αρμόδια αρχή οφείλει, επιπλέον, να μεριμνήσει ώστε το σημείο που πρόκειται να καταχωρισθεί να μην είναι ικανό να παραπλανήσει το κοινό όσον αφορά τη φύση, την ποιότητα ή τη γεωγραφική προέλευση του προϊόντος ή της υπηρεσίας (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ'), ή να μη δημιουργεί τον κίνδυνο συγχύσεως με άλλα προγενέστερα σήματα (άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β').

Η εξέταση των πραγματικών περιστάσεων δεν σταματά στο σημείο αυτό, εφόσον η οδηγία επιβάλλει την απαγόρευση ή την κατάργηση σημείων που αντίκεινται στη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο στ').

41. Η εκτίμηση εκάστης των προϋποθέσεων αυτών, και ειδικότερα αυτής του διακριτικού χαρακτήρα ενός σημείου νοουμένου ως κατηγορία δεν μπορεί να γίνει αφηρημένα. Πράγματι, τα σημεία διαφοροποιούν, είναι περιγραφικά ή γενικά σε συνάρτηση προς τα ειδικά προϊόντα ή τις υπηρεσίες που καλούνται να χαρακτηρίσουν και για τα οποία ζητείται η προστασία [26].

Ο περιορισμός της προστασίας σε μία ή περισσότερες διακρίσεις προϊόντων ή υπηρεσιών και αυτός που απορρέει από το πεδίο εφαρμογής του σήματος συνεπάγονται ότι η εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα γίνεται με αναφορά στον μέσο καταναλωτή των εν λόγω κατηγοριών προϊόντων ή υπηρεσιών στο έδαφος για το οποίο ζητείται η καταχώριση [27], ο οποίος καταναλωτής θεωρείται ότι «έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος» [28].

Παρά την πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου [29], φρονώ ότι και ο γλωσσικός παράγων πρέπει να εκτιμηθεί με αφετηρία τον συγκεκριμένο αυτόν χαρακτηρισμό του μέσου καταναλωτή. Με άλλα λόγια, πρέπει να ληφθεί υπόψη όχι τόσο το αν ο εν λόγω καταναλωτής ομιλεί τη γλώσσα στην οποία συντάχθηκε το σημείο, αλλά μάλλον το αν, ανεξαρτήτως του γλωσσικού καθεστώτος της εν λόγω επικράτειας, είναι εύλογο να αναμένεται από τον καταναλωτή που λαμβάνεται ως σημείο

26 — Βλ., σχετικά με τον κίνδυνο συγχύσεως, την απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1997, C-251/95, SABEL (Συλλογή 1997, σ. I-6191, σκέψη 22).

27 — Απόφαση της 4ης Μαΐου 1999, C-108/97 και C-109/97, Windsurfing Chiemsee (Συλλογή 1999, σ. I-2779, σκέψη 29).

28 — Βλ. αντί άλλων την απόφαση της 16ης Ιουλίου 1998, C-210/96, Gut Springenheide και Tusky (Συλλογή 1998, σ. I-4657, σκέψεις 30 έως 32).

29 — Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-383/99 P, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (Συλλογή 2001, σ. I-6251, στο εξής: «απόφαση Baby-dry»), με την οποία το Δικαστήριο επέλεξε εξ αρχής την άποψη του αγγλόφωνου καταναλωτή (σκέψη 42).

αναφοράς να εντοπίσει στο σημείο ένα μήνυμα που μπορεί να χαρακτηρισθεί σε σχέση με τα στοιχεία β', γ' ή δ' του άρθρου 3, παράγραφος 1 [30].

42. Συνόπτικώς, στο αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της ικανότητας ενός σημείου να αποτελέσει σήμα, η αρμόδια αρχή πρέπει να λάβει υπόψη, εκτός του σημείου όπως κατατέθηκε, όλα τα ασκούντα επιρροή περιστατικά και όλες τις ασκούσες επιρροή περιστάσεις, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται, πράγματι, η ενδεχόμενη απόκτηση διακριτικού χαρακτήρα με τη χρήση ή ο κίνδυνος πλάνης ή συγχύσεως που γίνεται αντιληπτός από τον μέσο καταναλωτή, και τούτο πάντοτε σε σχέση με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που δηλώνονται με το σημείο.

43. Το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί επίσης να πληροφορηθεί αν ένα περιγραφικό σήμα μπορεί να έχει διακριτικό χαρακτήρα λόγω του γεγονότος και μόνον ότι κατατέθηκε ως σήμα για προϊόντα ή υπηρεσίες ως προς τα οποία δεν είναι περιγραφικό. Στην αντίθετη περίπτωση —εξακολουθεί το αιτούν δικαστήριο— έχει σημασία το γεγονός ότι, ακριβώς λόγω του περιγραφικού περιεχομένου του σημείου, το κοινό δεν αντιλαμβάνεται το σημείο ως ικανό να διακρίνει όλα ή ορισμένα από τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες; (έκτο ερώτημα).

44. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι προϋποθέσεις που διατυπώνονται στα στοιχεία β', γ' και δ' του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας περί σημάτων απαιτούν χωριστή εξέταση. Επομένως, η έλλειψη περιγραφικής ικανότητας ενός σημείου δεν σημαίνει, κατ' ανάγκη, ότι έχει διακριτικό χαρακτήρα υπό ευρεία έννοια (δηλαδή ως κατηγορία που περιλαμβάνει τις περιπτώσεις του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχεία β', γ' και δ' και ακόμη λιγότερο υπό την αυστηρή έννοια από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β'). Επιπλέον, όπως επίσης επισήμανα, τα σημεία είναι διακριτικά, περιγραφικά ή γενικά μόνον σε σχέση με τα οικεία προϊόντα ή τις υπηρεσίες. Όπως οι άλλες ιδιότητες που ασκούν επιρροή, η περιγραφική ικανότητα είναι σχετική, οπότε, σύμφωνα με την οδηγία περί σημάτων, η περίπτωση που αντιμετωπίζει επικουρικώς το Gerechtshof δεν μπορεί να προκύψει.

45. Το ολλανδικό δικαστήριο ερωτά επίσης αν συμβιβάζεται με την οδηγία περί σημάτων ένα καθεστώς που παρέχει τη δυνατότητα καταχωρίσεως σημείου περιορίζοντας την προστασία σε προϊόντα ή υπηρεσίες που δεν έχουν μια συγκεκριμένη ιδιότητα (όγδοο ερώτημα, στοιχείο α).

Πρόκειται για τον μηχανισμό, γνωστό στη νομοθεσία της Μπενελούξ περί σημάτων,

30 — Έτσι, για παράδειγμα, είναι δυνατόν ο χαρακτήρας ενός σημείου που πρόκειται να αντιπροσωπεύσει προϊόντα ή υπηρεσίες πληροφορικής να πρέπει να αξιολογηθεί όχι μόνον σε συνάρτηση με τη γλώσσα της επικράτειας, αλλά και σε σχέση με ορισμένη αγγλική ορολογία η οποία θεωρείται ότι αποτελεί τμήμα του γλωσσικού ιδιώματος των επαγγελματιών και των καταναλωτών του συγκεκριμένου τομέα. Τούτο ισχύει και για τους ξένους όρους που έχουν εισαχθεί στην παγκόσμια γλωσσική κληρονομιά και αποκτούν συχνά αυτόνομη σημασία, η οποία δεν είναι κατ' ανάγκην αυτή που τους προσδίδει η γλώσσα προελεύσεως. Θα μπορούσαν να αναφερθούν, για παράδειγμα, οι λέξεις «light», «premium», ... ή, ίσως, ακόμη και «baby» ή «dry».

των «προειδοποιήσεων παραιτήσεως» («disclaimers»), με τις οποίες ο καταθέτων μπορεί να παραιτηθεί από την προστασία που παρέχει το σήμα για ορισμένα προϊόντα τα οποία έχουν ή δεν έχουν συγκεκριμένο χαρακτηριστικό.

Δεν βλέπω κανένα στοιχείο στο κείμενο της οδηγίας που θα απαγόρευε στις εθνικές αρχές να διαμορφώσουν το σύστημά τους καταχωρίσεως σε συνάρτηση με τέτοιες προειδοποιήσεις, οι οποίες, άλλωστε, στο μέτρο που περιορίζονται να διευκρινίσουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία ισχύει η προστασία, ουδόλως επηρεάζουν τον πρωταρχικό σκοπό που έγκειται στην παροχή στον καταναλωτή της δυνατότητας να διακρίνει την επιχείρηση προελεύσεως. Ο Διακανονισμός της Νίκαιας [31], του οποίου η ταξινόμηση έχει, άλλωστε, καθαρά προαιρετικό χαρακτήρα, δεν αλλάζει τίποτε συναφώς.

46. Τέλος, το Gerechtshof ζητεί να πληροφορηθεί αν, κατά την αξιολόγηση του σημείου, πρέπει να αποδοθεί σημασία στο γεγονός ότι, σε άλλο κράτος μέλος, ένα ανάλογο σημείο καταχωρίσθηκε ως σήμα για ομοειδή προϊόντα και ομοειδείς υπηρεσίες (ένατο ερώτημα).

47. Η οδηγία περί σημάτων αποσκοπεί στην προσέγγιση των δικαίων των κρατών μελών, όχι όμως και στην πλήρη εναρμόνισή τους. Τα εθνικά δικαστήρια έχουν, κατά συνέπεια, την υποχρέωση να ερμηνεύουν τον εσωτερικό κανόνα υπό το πρίσμα του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, για να επιτύχουν το αποτέλεσμα που επιδιώκεται με αυτήν και να συμμορφωθούν έτσι προς το άρθρο 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ [32], προσφεύγοντας, ενδεχομένως, στο Δικαστήριο μέσω της προδικαστικής παραπομπής.

Δεν υφίσταται, εν τούτοις, ιεραρχική σχέση εξαρτήσεως μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων ούτε μεταξύ των τελευταίων. Δεν υπάρχει επίσης υποχρέωση επιτεύξεως ομοίων αποτελεσμάτων, εκτός από την εφαρμογή των ίδιων ερμηνευτικών αρχών. Επομένως, η πρακτική εντός των κρατών μελών δεν μπορεί να έχει δεσμευτικό αποτέλεσμα για τις αρχές άλλου κράτους. Πάντως, σε ένα πνεύμα συνέσεως και αμοιβαίας πίστεως, το οποίο στηρίζεται στον σκοπό αποτελέσματος που αναφέρθηκε ανωτέρω, η πρακτική αυτή —και ειδικότερα η αιτιολογία στην οποία στηρίζεται— μπορεί να συνιστά χρήσιμη ένδειξη, την οποία η αρμόδια αρχή μπορεί να λάβει υπόψη κατά την εκτίμησή της σχετικά με τον διακριτικό χαρακτήρα ενός σημείου.

4) *Τα περιγραφικά σήματα (τέταρτο ερώτημα, στοιχείο α')*

48. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας περί σημάτων απαγορεύει τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά

31 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 4.

32 — Βλ., στον τομέα του εναρμονισμένου σήματος, την απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 1999, C-63/97, BMW (Συλλογή 1999, σ. I-905, σκέψη 22).

από σημεία που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

49. Όσον αφορά τον εν λόγω τύπο σημείων και ενδείξεων, που περικλείονται με λακωνικό τρόπο στον χαρακτηρισμό «περιγραφικά», το Gerechtshof ζητεί από το Δικαστήριο διευκρινίσεις ως προς:

— το περιεχόμενο της απαγορεύσεως και την ένταξη σ' αυτήν των σημείων και ονομασιών που περιγράφουν την υπηρεσία ή το προϊόν, αλλά δεν είναι τα μόνα ούτε τα πλέον χρησιμοποιούμενα για τον σκοπό αυτόν·

— την επίπτωση που μπορεί να έχει στην εκτίμηση του περιγραφικού χαρακτήρα των ενδείξεων ο αριθμός των ανταγωνιστών που ενδέχεται να έχουν συμφέρον στη χρησιμοποίησή τους καθώς και τη σημασία που έχει, στο ίδιο πλαίσιο, το γεγονός ότι, σύμφωνα με την εσωτερική νομοθεσία, το δικαίωμα επί του σήματος που διατυπώνεται σε μία από τις εθνικές ή τις τοπικές γλώσσες της Μπενελούξ εκτείνεται στη μετάφρασή της στις άλλες γλώσσες.

50. Κατά τις παρατηρήσεις των διαδίκων, το Gerechtshof θέτει τα ερωτήματα αυτά σχετικά με τα περιγραφικά σήματα διότι έχει αμφιβολίες ως προς το αν η προγενέστερη της προσαρμογής του BMW στην οδηγία περί σημάτων νομολογία του Δικαστηρίου της Μπενελούξ (αποφάσεις Kinder [33] και Juicy Fruit [34]) έχει εν προκειμένω εφαρμογή [35]. Το ερώτημα αυτό δεν μπορεί να τεθεί εν προκειμένω. Δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει, ως προς οποιοδήποτε στοιχείο, το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών ή των περιφερειακών ενώσεων όπως η Μπενελούξ ούτε βεβαίως να αναθεωρήσει τη νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων τους. Όσον αφορά τις προδικαστικές παραπομπές, η αποστολή του είναι να ερμηνεύει ορθώς το κοινοτικό δίκαιο. Κατά συνέπεια, παρέλκει η ανάλυση του περιεχομένου του BMW πριν από την προσαρμογή του προς την οδηγία περί σημάτων καθώς και η ανάλυση της ερμηνείας που δόθηκε στον νόμο αυτόν από τα αρμόδια δικαστήρια. Η αποστολή που πρέπει να εκπληρώσει το Δικαστήριο είναι διαφορετική: πρόκειται για τον καθορισμό, όσον αφορά τα περιγραφικά σήματα, του περιεχομένου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας.

51. Η διάταξη αυτή απαγορεύει τα σήματα για τα οποία έχει συμφωνηθεί να αποκαλούνται περιγραφικά, διότι ο εν λόγω τύπος παραστάσεως σημείων και

33 — Απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1981, Ferrero/Ritter (A 80/3), *Jurisprudence Cour de Justice Benelux*, 1980-1981, τ. 2, σ. 69.

34 — Απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1982, Wrigley/Benzon (A 81/4), *Jurisprudence Cour de Justice Benelux*, 1980-1982, τ. 3, σ. 20.

35 — Η νομολογία αυτή προβλέπει ότι, για να καθοριστεί αν ένα σημείο είναι περιγραφικό ή όχι, πρέπει να ληφθούν υπόψη: α) το κατά πόσον οι λέξεις που συνθέτουν το σήμα είναι οι μόνες κατάλληλες λέξεις για να δηλώσουν το προϊόν ή αν, αντιθέτως, είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν συνώνυμα· β) αν οι λέξεις αυτές περιγράφουν ένα ουσιώδες χαρακτηριστικό του προϊόντος από εμπορικής απόψεως ή μόνον μια παρεπόμενη ιδιότητα· γ) η φύση του προϊόντος και η σύνθεση του κοινού στο οποίο απευθύνεται· δ) ο βαθμός φήμης του σήματος. Τα σημεία τα οποία, χωρίς να είναι περιγραφικά, προκαλούν συνειρμούς του προϊόντος ή της υπηρεσίας μπορούν να καταχωρισθούν ως σήματα.

προϊόντων στερείται διακριτικού χαρακτήρα και, εάν αυτό ισχύει, όταν προσδιορίζεται το είδος, η ποιότητα, η ποσότητα ή οποιοδήποτε άλλο χαρακτηριστικό ενός αντικειμένου, προσδιορίζεται το ίδιο το αντικείμενο. Δεδομένου ότι τα σημεία αυτά δεν εξατομικεύουν και ακριβώς διότι δεν εξατομικεύουν, κανείς δεν μπορεί να τα οικειοποιηθεί προκειμένου να διακρίνει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες του από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες άλλου.

Πάντως, η εκτίμηση του περιγραφικού χαρακτήρα ενός σημείου μπορεί να περιλαμβάνει ορισμένες θεωρήσεις δημοσίου συμφέροντος διαφορετικής φύσεως.

52. Όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή στις παρατηρήσεις της, το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αναφέρεται στη δυνατότητα εφαρμογής, στο πλαίσιο της οδηγίας περί σημάτων, της καλούμενης επιταγής διατηρήσεως μιας ονομασίας στη διάθεση όλων, η οποία αντλείται από τη γερμανική θεωρία («Freihaltebedürfnis»). Κατά τη θεωρία αυτή, υπάρχουν —εκτός των εμποδίων που συνδέονται με την ενδεχόμενη έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα— θεωρήσεις δημοσίου συμφέροντος οι οποίες συνιστούν τον περιορισμό των δυνατοτήτων καταχωρίσεως ορισμένων σημείων προκειμένου να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα από το σύνολο των επιχειρηματιών.

53. Το Δικαστήριο διευκρίνισε το περιεχόμενο των θεωρήσεων αυτών στο πλαίσιο της οδηγίας περί σημάτων με την προπαρατεθείσα απόφασή του Windsurfing Chiemsee.

54. Ο κοινοτικός δικαστής έκρινε ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας επιδιώκει ένα σκοπό γενικού συμφέροντος, που επιβάλλει να μπορούν τα περιγραφικά σημεία να χρησιμοποιούνται ελεύθερα από όλους, ακόμη και ως συλλογικά σήματα ή ως συστατικά μέρη σύνθετων ή γραφικών σημάτων. Επομένως, η διάταξη αυτή εμποδίζει να επιφυλάσσονται τέτοιου είδους σημεία σε μία μόνον επιχείρηση, δυνάμει της καταχωρίσεώς τους ως σημάτων [36].

55. Όσον αφορά, ειδικότερα, τις ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν προς δήλωση της γεωγραφικής προελεύσεως, το Δικαστήριο έκρινε ότι υπάρχει γενικό συμφέρον να παραμείνουν στη διάθεση όλων, ιδίως λόγω της ικανότητάς τους όχι μόνο να δηλώνουν, ενδεχομένως, την ποιότητα και άλλες ιδιότητες των οικείων κατηγοριών προϊόντων, αλλά και να δημιουργούν θετικά συναισθήματα [37]. Η επιφύλαξη αυτή, συνδεόμενη με τις «(...) ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν (...) προς δήλωση (...) της γεωγραφικής προελεύσεως», σημαίνει ότι η αρμόδια αρχή πρέπει να κρίνει αν μια γεωγραφική ονομασία της οποίας ζητείται η καταχώριση ως σήματος δηλώνει έναν τόπο ο οποίος συνδέεται σήμερα, κατά την αντίληψη των ενδιαφερομένων κύκλων, με την οικεία κατηγορία προϊόντων (πράγμα που ισχύει για γεωγραφικές περιοχές που είναι φημισμένες για την οικεία κατηγορία προϊόντων) ή αν μπορεί ευλόγως να πιθανολογηθεί ότι θα δημιουργηθεί τέτοιος σύνδεσμος στο μέλλον [38].

36 — Προπαρατεθείσα απόφαση Windsurfing Chiemsee, σκέψη 25.

37 — Αυτόθι, σκέψη 26.

38 — Αυτόθι, σκέψεις 29 έως 31.

56. Η ίδια συλλογιστική ισχύει, mutatis mutandis, για όλες τις κατηγορίες περιγραφικών σημείων[39].

57. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', συνάγεται η επιταγή να λαμβάνεται υπόψη το δημόσιο συμφέρον να διατηρηθούν ορισμένα σημεία στη διάθεση όλων των επιχειρηματιών, χωρίς η επιταγή αυτή να έχει οπωσδήποτε τον συγκεκριμένο, πραγματικό ή σοβαρό χαρακτήρα που απαιτεί η γερμανική νομολογία. Η εξέταση αυτή δεν είναι, αντιθέτως, δυνατή στο πλαίσιο του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας περί σημάτων, εφόσον η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει τη διαφοροποίηση του διακριτικού χαρακτήρα ανάλογα με το συμφέρον που διαπιστώνεται ότι υπάρχει για τη διατήρηση της γεωγραφικής ονομασίας στη διάθεση και άλλων επιχειρήσεων[40].

58. Είναι καθήκον μου να μνημονεύσω επίσης ότι, έστω και αν δεν αντιβαίνει ρητώς στη νομολογία αυτή, η προπαρατεθείσα απόφαση Baby-dry δεν την επιβεβαιώνει. Βεβαίως, η εν λόγω απόφαση ερμήνευσε τον κανονισμό περί του κοινοτικού σήματος και όχι την οδηγία περί σημάτων, αλλά γεγονός παραμένει ότι αμφότερα τα κείμενα καλούνται να εφαρμοστούν κατά ομοιόμορφο τρόπο.

Έτσι, στη σκέψη 37 της αποφάσεως εκείνης κρίθηκε ότι σκοπός της απαγορεύσεως καταχωρίσεως αποκλειστικώς περιγραφικών σημείων ή ενδείξεων ως σημάτων είναι η αποφυγή καταχωρίσεως ως σημάτων σημείων ή ενδείξεων που, λόγω του ότι συμπίπτουν με τον συνήθη τρόπο προσδιορισμού των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών ή των ιδιοτήτων τους, δεν θα μπορούσαν να επιτελέσουν τη λειτουργία της εξατομικεύσεως της επιχειρήσεως που τα εμπορεύεται ή τις παρέχει και επομένως δεν θα είχαν τον διακριτικό χαρακτήρα που απαιτεί η λειτουργία αυτή.

59. Η πρόσφατη αυτή απόφαση δεν περιέχει, κατά συνέπεια, καμία αναφορά στο δημόσιο συμφέρον της ανάγκης να διατηρηθούν ορισμένα σημεία στη διάθεση όλων των επιχειρηματιών. Είναι αληθές ότι, σε αντιδιαστολή προς την υπόθεση Windsurfing Chiemsee, το ερώτημα αυτό δεν αποτέλεσε ρητώς τμήμα της συζητήσεως[41], αλλά είναι επίσης αληθές ότι η αναιρεσείουσα το είχε θέσει, καθόσον εξομοίωσε τη συλλογιστική του δικαστηρίου της ουσίας με την αποδοχή ορισμένου τύπου επιταγής διαθεσιμότητας, και ότι το Δικαστήριο το παρέκαμψε, προτιμώντας να αποφανθεί με γενικούς όρους. Επομένως, υπάρχει αβεβαιότητα ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής της επιταγής αυτής στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου των σημάτων, αβεβαιότητα της οποίας η άρση απόκειται στο Δικαστήριο με την επιβεβαίωση ή την απόρριψη expressis verbis της προηγούμενης θέσεώς του.

39 — Τούτο προκύπτει από τη διατύπωση της σκέψεως 26 της αποφάσεως Windsurfing Chiemsee («ειδικότερα») καθώς και από τη γενική διατύπωση της σκέψεως 35.

40 — Προπαρατεθείσα απόφαση Windsurfing Chiemsee, σκέψεις 35 και 48.

41 — Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση του Πρωτοδικείου δεν αφορούσε εκτίμηση στηριζόμενη στις θεωρήσεις αυτές.

60. Ενώπιον της αοριστίας αυτής, θα ήταν προτιμότερο να διατηρηθεί η δυνατότητα να ληφθούν υπόψη, κατά την εκτίμηση του περιγραφικού χαρακτήρα ενός σημείου, και θεωρήσεις δημοσίου συμφέροντος που σκοπούν στη διατήρηση ορισμένου βαθμού διαθεσιμότητας, όπως τονίστηκε στην απόφαση Windsurfing Chiemsee [42].

61. Συνηθίζεται τελευταίως —και το ρεύμα αυτό προέρχεται κυρίως από κύκλους ως προς την αντικειμενικότητα των οποίων υπάρχουν αμφιβολίες— να υποστηρίζεται ότι το δίκαιο των σημάτων, σε αντιδιαστολή προς την αντίληψη που επικρατούσε μέχρι τότε, δεν επιβάλλει κανένα μονοπώλιο όσον αφορά τα σημεία που συνιστούν το σήμα. Αφενός, υποστηρίζεται ότι το αποκλειστικό δικαίωμα που δημιουργείται κατά τον τρόπο αυτόν ασκείται μόνον επί των αγαθών και προϊόντων τα οποία δηλώνει το σήμα και ότι, εν πάση περιπτώσει, οι περιγραφικοί όροι τους οποίους περιλαμβάνει ένα σήμα μπορούν να εξακολουθήσουν να χρησιμοποιούνται με πλήρη ελευθερία.

Νομίζω ότι η συλλογιστική αυτή είναι παραπλανητική. Πρώτον, τα μονοπώλια είναι πάντοτε σχετικά: με συγκεκριμένα προϊόντα, με μια επικράτεια, με ένα χρονικό σημείο. Το σήμα δεν μονοπωλεί τον όρο, αλλά ακριβώς τη χρήση του όρου ως σήματος και, επιπλέον, χωρίς χρονικό περιορισμό. Δεύτερον, το σήμα συνεπάγεται προνόμιο το οποίο παρέχει τη δυνατότητα σε επιχειρηματία να οικειοποιηθεί ένα σημείο για να εξατομικεύσει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες του. Το προνόμιο αυτό είναι ακόμη πιο ευρύ όταν αναφέρεται σε εκφράσεις τρέχουσας χρήσεως. Είναι ορθό και φυσικό να μπορεί η δημόσια εξουσία να ανταμείψει, χορηγώντας μεγαλύτερη προστασία, τα σημεία που εκδηλώνουν πρωτοτυπία ή φαντασία, και να υποβάλει σε αυστηρότερες προϋποθέσεις χορηγήσεως τα άλλα σήματα που αντικατοπτρίζουν απλώς στοιχεία ή χαρακτηριστικά του επίμαχου εμπορεύματος [43]. Επίσης νομίζω ότι δεν συνάδει προς την οικονομική ανάπτυξη και την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος να μπορούν οι ήδη καθιερωμένοι επιχειρηματίες να καταχωρίσουν υπέρ εαυτών το σύνολο των πιθανών περιγραφικών συνδυασμών ή τους πλέον αποτελεσματικούς συνδυασμούς εις βάρος των νέων επιχειρηματιών, που είναι υποχρεωμένοι να χρησιμοποιούν φανταστικές ονομασίες οι οποίες είναι δυσκολότερο να απομνημονευθούν ή να παγιωθούν.

Για τον λόγο αυτόν φρονώ ότι, ελλείψει ρητής αποφάσεως του Δικαστηρίου, πρέπει να θεωρηθεί ότι εξακολουθεί να ισχύει το δόγμα της αποφάσεως Windsurfing Chiemsee, σχετικά με την αναγνώριση της ανάγκης διατηρήσεως ορισμένων σημείων στη διάθεση όλων των επιχειρηματιών στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου των σημάτων.

62. Το Gerechtshof ερωτά επίσης ποιες επιπτώσεις μπορεί να έχει στην εκτίμηση του περιγραφικού χαρακτήρα των ενδείξεων το γεγονός ότι, σύμφωνα με την

42 — Άλλωστε, δεν με επηρεάζει το γεγονός ότι η άποψη αυτή θα μπορούσε, κατά την απόφαση Procter & Gamble, να αντιστοιχεί σε μια «ξεπερασμένη αντίληψη περί σήματος» (απόφαση Baby-dry, σκέψη 30).

43 — Που έχουν έντονα διακριτικό χαρακτήρα. Βλ. την απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, C-39/97, Canon (Συλλογή 1998, σ. I-5507, σκέψη 18).

εσωτερική νομοθεσία, το δικαίωμα επί σήματος που έχει εκφρασθεί σε μία από τις εθνικές ή τοπικές γλώσσες της επικράτειας της Μπενελούξ καλύπτει και τη μετάφρασή του στις άλλες γλώσσες.

63. Κατ' εφαρμογήν της οδηγίας περί σημάτων, οι εθνικές αρχές πρέπει να μεριμνούν ώστε οι διατάξεις της οδηγίας αυτής να τεθούν σε εφαρμογή στα εδάφη που ανήκουν στη δικαιοδοσία τους. Εάν, σε συγκεκριμένο έδαφος, έχει επιλεγεί ένα καθεστώς εγκρίσεως σημάτων που περιλαμβάνει διάφορες γλωσσικές περιφέρειες, συνάδει προς τους σκοπούς της οδηγίας περί σημάτων, προκειμένου να ελεγχθεί ο περιγραφικός χαρακτήρας ενός σημείου, η ανάλυση του σημείου αυτού για εκάστη των εμπλεκομένων γλωσσών.

5) *Τα σύνθετα λεκτικά σήματα* (πέμπτο ερώτημα, στοιχεία α' και β')

64. Το ολλανδικό δικαστήριο ερωτά αν ένα σημείο που αποτελείται από διάφορα στοιχεία, έκαστο των οποίων στερείται διακριτικού χαρακτήρα, μπορεί, κατ' αρχήν, να έχει διακριτικό χαρακτήρα ή αν έχει διακριτικό χαρακτήρα μόνον όταν ο συνδυασμός των στοιχείων υπερβαίνει το άθροισμα των συνιστωσών· στο πλαίσιο αυτό, επιθυμεί να πληροφορηθεί αν πρέπει να αποδοθεί σημασία στην ύπαρξη συνωνύμων ή στον χαρακτήρα —κύριο ή παρεπόμενο— της εξατομικευμένης ιδιότητας.

65. Πρέπει, κατ' αρχάς, να υπογραμμιστεί ότι ένας συνδυασμός στοιχείων, έκαστο των οποίων στερείται διακριτικού χαρακτήρα, μπορεί να έχει διακριτικό χαρακτήρα, υπό την προϋπόθεση ότι αντιπροσωπεύει κάτι περισσότερο από το απλό άθροισμα των στοιχείων που τον συνθέτουν.

66. Επομένως, κεντρική σημασία έχει το ζήτημα σε ποιες περιπτώσεις ένας συνδυασμός παράγει ένα σημείο διαφορετικό από την απλή πρόσθεση των στοιχείων που τον συνθέτουν.

67. Το ίδιο αυτό πρόβλημα βρισκόταν στο επίκεντρο της προπαρατεθείσας αποφάσεως Baby-dry. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, όσον αφορά σήματα αποτελούμενα από λέξεις, ο περιγραφικός χαρακτήρας πρέπει να διαπιστώνεται όχι μόνον ως προς κάθε λέξη χωριστά, αλλά και για το σύνολο που συνθέτουν οι λέξεις αυτές. *Οποιαδήποτε αντιληπτή διαφορά* μεταξύ του λεκτικού συμπλέγματος του οποίου ζητείται η καταχώριση και της ορολογίας που χρησιμοποιείται στην καθημερινή γλώσσα από την οικεία κατηγορία καταναλωτών για τη δήλωση του προϊόντος ή της υπηρεσίας ή των ουσιωδών τους χαρακτηριστικών θα μπορούσε να προσδίδει στο λεκτικό αυτό σύμπλεγμα διακριτικό χαρακτήρα, ο οποίος καθιστά δυνατή την καταχώρισή του ως σήματος[44].

Εξετάζοντας, στη συνέχεια, συγκεκριμένα το σύμπλεγμα «Baby-dry», το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, από την οπτική γωνία

44 — Προπαρατεθείσα απόφαση Baby-dry, σκέψη 40.

ενός αγγλόφωνου καταναλωτή, αποτελείται από λέξεις οι οποίες, μολονότι είναι αφεαυτών περιγραφικές, παρατίθενται δίπλα-δίπλα κατά ασυνήθιστο τρόπο, οπότε δεν συνιστούν γνωστή έκφραση της αγγλικής γλώσσας για τον προσδιορισμό τέτοιων προϊόντων ή για την παρουσίαση των ουσιωδών τους χαρακτηριστικών· κατά συνέπεια, το σύμπλεγμα αυτό μπορεί να επιτελέσει διακριτική λειτουργία και δεν μπορεί να απορριφθεί η αίτηση καταχωρίσεώς του [45].

68. Η απόφαση αυτή θέτει διάφορα προβλήματα.

Πρώτον —όπως προανέφερα—, δημουργεί αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής της θεωρίας που παγίωσε, μόλις δυόμισι χρόνια πριν, η απόφαση Windsurfing Chiemsee όσον αφορά την αναγνώριση της ανάγκης να διατηρηθούν ορισμένα σημεία στην ελεύθερη διάθεση όλων των επιχειρηματιών.

Δεύτερον, και το επισήμανα επίσης, προϋποθέτει ότι ο μέσος καταναλωτής που λαμβάνεται ως σημείο αναφοράς έχει μητρική γλώσσα την αγγλική, ενώ το πλεονέκτημα του επίδικου συμπλέγματος ήταν ακριβώς να διαβιβάζει μήνυμα με έντονα περιγραφικό χαρακτήρα σε κοινό που κατανοεί διάφορες γλώσσες και το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ότι κατέχει και τα βασικά στοιχεία της lingua franca της εποχής μας.

45 — Αυτόθι, σκέψεις 42 έως 44.

Τρίτον, το Δικαστήριο εκτιμά πραγματικά περιστατικά, όπως το αν οι πιθανοί καταναλωτές μπορούν να αντιληφθούν τον περιγραφικό χαρακτήρα ενός συμπλέγματος, εκτίμηση η οποία δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα αναιρετικού δικαστηρίου και για την οποία δεν διαθέτει τα αναγκαία νομικά μέσα, εφόσον δεν πραγματοποιήθηκε συναφώς καμία πραγματογνωμοσύνη ως αποδεικτικό μέσο [46].

69. Δεν συμφωνώ επίσης με τον έλεγχο που προτείνεται προκειμένου να προσδοθεί διακριτικός χαρακτήρας σε ένα συνδυασμό περιγραφικών στοιχείων. Κατά το Δικαστήριο, αρκεί συναφώς «*οποιαδήποτε αντιληπτή διαφορά*» μεταξύ των λέξεων που χρησιμοποιούνται συνήθως για να δηλώσουν το προϊόν ή τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του και του οικείου συμπλέγματος.

Χωρίς τον περιορισμό που μπορεί να προκύψει από την εφαρμογή της τεχνικής της ανάγκης διατηρήσεως του σημείου στη διάθεση όλων, την οποία δεν μνημόνευσε

46 — Χωρίς να επιθυμώ να προβώ σε εμπεριστατωμένη έρευνα αγοράς, είναι προφανές ότι οι συνήθεις αγοραστές πάνας μιας χρήσεως είναι πρόσωπα που βρίσκονται σε ηλικία τεκνοποιήσεως. Επιπλέον, κατά την απόφαση, πρέπει να έχουν την αγγλική ως μητρική γλώσσα. Πάντως, χωρίς να στηριχθεί σε κανένα εξωτερικό αποδεικτικό μέσο, το Δικαστήριο αποφάσισε να εκδώσει τη δική του απόφαση σχετικά με τον διακριτικό χαρακτήρα του υπό κρίση συμπλέγματος, ενώ ένα μόνον από τα μέλη του σχηματισμού ήταν αγγλόφωνο και όλοι φαίνονταν να έχουν υπερβεί την εν λόγω ηλικία. Προσέτι, όταν το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι «Baby-dry» είναι μια συντακτικά ασυνήθιστη παράθεση δύο λέξεων δίπλα-δίπλα και άγνωστη έκφραση της αγγλικής γλώσσας, υιοθετεί υπερβολικά ακαδημαϊκή άποψη. Θα έπρεπε να διερωτηθεί αν το σύμπλεγμα αυτό μπορούσε μάλλον να προκαλέσει συνειρμό του τύπου: «This product keeps my baby dry». Τέλος, αν είχε ληφθεί ως πρόσωπο αναφοράς ένας Ευρωπαίος καταναλωτής της ηλικίας αυτής, που θα γνώριζε ενδεχομένως τις δύο λέξεις, θα ήταν δυνατόν να θεωρηθεί ότι η επιλεγείσα συντακτική σειρά αντιστοιχούσε σε αυτήν που χρησιμοποιούν οι ομιλητές ρωμανικών γλωσσών.

η απόφαση, ο ελάχιστος αυτός έλεγχος δεν θα αρκούσε για να εξασφαλίσει ότι τα σήματα δεν παρουσιάζουν ουσιωδώς περιγραφικό χαρακτήρα.

70. Πρόκειται, πάντως, για πολύ πρόσφατη θεωρία, που το Δικαστήριο υιοθέτησε μάλιστα σε ολομέλεια, οπότε είναι προφανώς ανώφελο να επιδιώκεται μεταστροφή της νομολογίας. Κατά συνέπεια, πρέπει να προτείνω απλώς, για την εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', να θεωρείται μια διαφορά αντιληπτή όταν επηρεάζει σημαντικά στοιχεία της μορφής του σημείου ή της σημασίας του. Όσον αφορά τη μορφή, η διαφορά αυτή θα εμφανίζεται κάθε φορά που, λόγω του ασυνήθιστου ή φανταστικού χαρακτήρα του συνδυασμού, ο νεολογισμός κατισχύει του αθροίσματος των λέξεων που τον συνθέτουν. Όσον αφορά τη σημασία, η διαφορά θα είναι αντιληπτή εάν οι συνειρμοί που προκαλεί αυτό το σύνθετο σημείο δεν συμπίπτουν ακριβώς με το άθροισμα των ενδείξεων τις οποίες εκφέρουν τα περιγραφικά στοιχεία.

71. Η άποψη αυτή είναι συνεπής προς αυτήν που εξέθεσα όσον αφορά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας περί σημάτων στην υπόθεση Philips (C-299/99)[47]. Η διάταξη αυτή αποκλείει την καταχώριση των «σημείων που αποτελούνται αποκλειστικά από [ορισμένα σχήματα]», ενώ το στοιχείο γ' του ιδίου άρθρου αποκλείει εκείνο από τα σήματα «που αποτελούνται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν [...] προς δήλωση [...]». Ακόμη και αν είναι αληθές ότι οι δύο αυτές διατάξεις στηρίζονται σε διαφορετικές αιτίες, ο παραλληλισμός των κειμένων συνιστά την υιοθέτηση ενιαίας λύσεως και για τις δύο περιπτώσεις.

72. Πάντως, με την ευκαιρία εκείνη, θεώρησα ότι ως καθαρά λειτουργικό σχήμα, υπό την έννοια της δεύτερης περιπτώσεως του στοιχείου ε', πρέπει να νοηθεί αυτό του οποίου τα *ουσιώδη χαρακτηριστικά* τείνουν προς επίτευξη τεχνικού αποτελέσματος. Αν τροποποίησα την ερμηνεία μου αναφερόμενος σε «ουσιώδη χαρακτηριστικά», ήταν για να διευκρινίσω ότι δεν μπορούσε να διαφύγει της απαγορεύσεως ένα σχήμα που περιέχει ένα μόνον, *ελάχιστο από λειτουργικής απόψεως*, αυθαίρετο στοιχείο όπως μπορεί να είναι το χρώμα.

Στο πλαίσιο του στοιχείου γ', δεν είναι επίσης δυνατόν να θεωρηθεί ότι αρκεί οποιαδήποτε διαφορά, αλλά μόνον εκείνες που είναι σημαντικές για την περιγραφή.

73. Όσον αφορά την απαγόρευση καταχωρίσεως ως σημάτων των λειτουργικών σχημάτων, θεώρησα ότι, ακόμη και αν αυτή σκοπούσε απλώς στην αποτροπή ενός περιορισμένου κινδύνου μη προσήκουσας διεισδύσεως του δικαίου περί σημάτων στο πεδίο εφαρμογής των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, το δημόσιο συμφέρον δεν έπρεπε να υποστεί τον κίνδυνο αυτόν, εφόσον οι επιχειρηματίες μπορούσαν να προστατεύσουν τα προϊόντα τους με την προσθήκη αυθαίρετων στοιχείων.

47 — Προτάσεις της 23ης Ιανουαρίου 2001 (απόφαση της 18ης Ιουνίου 2002, Συλλογή 2002, σ. I-5475, σ. I-5478).

74. Παρεμφερής συλλογιστική μπορεί να εφαρμοστεί και στην υπό κρίση υπόθεση: η απαγόρευση των περιγραφικών σημάτων παρέχει σε όλους τη δυνατότητα να διαθέτουν ελεύθερα τα σημεία τα οποία δηλώνουν προϊόντα και υπηρεσίες ή τα ουσιώδη χαρακτηριστικά τους. Μολονότι είναι αληθές ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας περί σημάτων αποκλείει από τα προνόμια του δικαιούχου του σήματος το δικαίωμα να απαγορεύει τη χρήση ενδείξεων της φύσεως αυτής, είναι επίσης αληθές ότι η δυνατότητα καταχωρίσεως περιγραφικών σημάτων εμποδίζει αδικαιολόγητα ένα τμήμα επιχειρηματιών να χρησιμοποιήσουν τις ενδείξεις αυτές *ως σήματα* και διαιωνίζει το πλεονέκτημα που αποκτήθηκε, σε μια πρώτη φάση, επί αγαθού που εξαντλείται ευχερώς όσον αφορά τα προϊόντα που δηλώνονται, δηλαδή το αγαθό των περιγραφικών όρων που έχουν θετικό πρόσημο. Δεν βλέπω γιατί η έννομη τάξη πρέπει να ανέχεται τον εν λόγω κίνδυνο αρτηριοσκληρώσεως, όταν οι επιχειρηματίες θα μπορούσαν να καταφύγουν χωρίς δυσκολία σε ευφάνταστες ή πρωτότυπες λύσεις.

75. Τέλος, από τα προηγούμενα συνάγεται ότι οι θεωρήσεις σχετικά με την ύπαρξη συνωνύμων ή με τον κύριο ή παρεπόμενο χαρακτήρα του περιγραφικού περιεχομένου του σημείου δεν ασκούν επιρροή εφόσον πρόκειται για την εξέταση του περιγραφικού χαρακτήρα του.

76. Το Gerechtshof επιθυμεί να πληροφορηθεί αν, κατά την ανάλυση του διακριτικού χαρακτήρα ενός σημείου που αποτελείται από περιγραφικά στοιχεία, πρέπει να αποδοθεί σημασία στο γεγονός ότι η προστασία που παρέχεται σε ένα σήμα, το οποίο είναι εκφρασμένο σε μία από τις εθνικές ή τοπικές γλώσσες, καλύπτει και τις μεταφράσεις του στις άλλες γλώσσες.

77. Όπως ανέφερα προηγουμένως[48], εάν, σε συγκεκριμένη επικράτεια, έχει επιλεγεί καθεστώς χορηγήσεως του σήματος που καλύπτει διάφορες γλωσσικές περιφέρειες, συνάδει προς τους σκοπούς της οδηγίας η ανάλυση του περιγραφικού χαρακτήρα ενός σημείου σε σχέση με εκάστη των εμπλεκομένων γλωσσών.

6) Οι ιδιομορφίες του δικαίου της Μπενελούξ

78. Με το έβδομο ερώτημά του, υπό α', το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την επιρροή που πρέπει να αποδοθεί στην πολιτική ελέγχου που πρέπει να ακολουθήσει το ΒΒΜ, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ιδίως όσον αφορά τη διόρθωση των «προδήλως απαράδεκτων καταθέσεων» καθώς και ως προς το κοινό σχόλιο των οικείων κυβερνήσεων σχετικά με το πρωτόκολλο τροποποιήσεως του ΒΜW[49].

79. Το ερώτημα αυτό απαιτεί προφανώς ερμηνεία όχι του κοινοτικού δικαίου, αλλά της νομικής πρακτικής που ισχύει στη Μπενελούξ, πράγμα το οποίο δεν ανήκει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Κατά συνέπεια, το ερώτημα αυτό πρέπει να κριθεί απαράδεκτο.

48 — Βλ. σημεία 62 και 63, ανωτέρω.
49 — Βλ. σημείο 23 ανωτέρω.

V — Πρόταση

80. Για τους λόγους αυτούς, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στην αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Gerechtshof te 's-Gravenhage ως εξής:

«1) Στο πλαίσιο της εκτιμήσεώς της ικανότητας ενός σημείου να αποτελέσει σήμα, η αρμόδια αρχή πρέπει να λάβει υπόψη, σύμφωνα με την πρώτη οδηγία 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, εκτός από το σημείο όπως κατατέθηκε, όλα τα περιστατικά και τις περιστάσεις που ασκούν επιρροή, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η ενδεχόμενη απόκτηση διακριτικού χαρακτήρα λόγω της χρήσεως, ή ο κίνδυνος πλάνης ή συγχύσεως από την οπτική γωνία του μέσου καταναλωτή, τούτο δε πάντοτε σε σχέση με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που δηλώνει το σημείο.

2) Η έλλειψη περιγραφικού χαρακτήρα ενός σημείου δεν σημαίνει ότι το σημείο αυτό έχει διακριτικό χαρακτήρα: τα σημεία είναι διακριτικά, περιγραφικά ή γενικά αποκλειστικώς και μόνον σε σχέση με τα οικεία προϊόντα ή υπηρεσίες.

3) Η οδηγία δεν απαγορεύει εθνικό σύστημα το οποίο παρέχει στον αιτούντα τη δυνατότητα να παραιτηθεί από την προστασία που παρέχει το σήμα για τα προϊόντα που έχουν κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή στερούνται τέτοιου χαρακτηριστικού.

4) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας δεν περιορίζεται στην απαγόρευση της καταχωρίσεως ως σημάτων των περιγραφικών σημείων που παρουσιάζουν επί του παρόντος, για τους οικείους τομείς, σύνδεσμο με την κατηγορία των επίμαχων προϊόντων. Εφαρμόζεται επίσης σε άλλα σημεία ως προς τα οποία θα μπορούσε εύλογα να πιθανολογηθεί ότι θα χρησιμοποιηθούν στο μέλλον στους τομείς αυτούς.

5) Εάν, σε συγκεκριμένη επικράτεια που υπάγεται στην οδηγία, έχει επιλεγεί καθεστώς χορηγήσεως σήματος που καλύπτει διάφορες γλωσσικές περιφέρειες, συνάδει προς τους σκοπούς της οδηγίας η ανάλυση του περιγραφικού χαρακτήρα ενός σημείου σε σχέση με εκάστη των εμπλεκομένων γλωσσών.

6) Όσον αφορά τα σήματα που αποτελούνται από λέξεις, ο ενδεχόμενος περιγραφικός χαρακτήρας τους πρέπει να εκτιμηθεί όχι μόνο σε σχέση με εκάστη των λέξεων θεωρουμένη μεμονωμένως, αλλά και σε σχέση με το σύνολο που αυτές συνθέτουν. Οποιαδήποτε αισθητή διαφορά στη διαμόρφωση του συμπλέγματος που προτείνεται για καταχώριση και σε σχέση με τη χρησιμοποιούμενη ορολογία, στην τρέχουσα γλώσσα της οικείας κατηγορίας καταναλωτών, προς δήλωση του προϊόντος ή της υπηρεσίας ή των ουσιωδών χαρακτηριστικών τους μπορεί να προσδώσει στο σύμπλεγμα αυτό διακριτικό χαρακτήρα. Συναφώς, μια διαφοροποίηση θα θεωρηθεί αισθητή εφόσον επηρεάζει σημαντικά στοιχεία της μορφής του σημείου ή της σημασίας του.»